

Észak-Macedónia: üzleti lehetőségek és
kockázatok a villamosenergia-szektorban

---

1. BEVEZETÉS

Észak-Macedónia a nyugat-balkáni térség kisebb országai közé tartozik, mind területét, mind népességét tekintve a harmadik legkisebb ország, Montenegró, illetve Koszovó előtt. Nyugatról Albánia, Északról Koszovó és Szerbia, Keletről Bulgária, míg Délről Görögország határolja. Határai szárazföldi határok, nem rendelkezik kijárással a tengerre. A Világbank adatai alapján az ország egy főre eső bruttó nemzeti termék összege 15865 USD-t tesz ki (2020-as érték), míg emberi fejlettségi indexe (Human Development Index, HDI) 0,774-es értéket vesz fel, ami globálisan a 82. helyre rangsorolja az országot. A gazdasági tevékenységet illetően az ország legfontosabb szektorai a szolgáltatások, amit az ipar és a mezőgazdaság követ a GDP-hez történő hozzájárulást tekintve. Az ipari szektort tekintve jelentősebb vegyipari, gépipari és élelmiszeripari érdekeltségekkel rendelkezik az ország.

2. VILLAMOS ENERGIAPIACI HELYZETKÉP

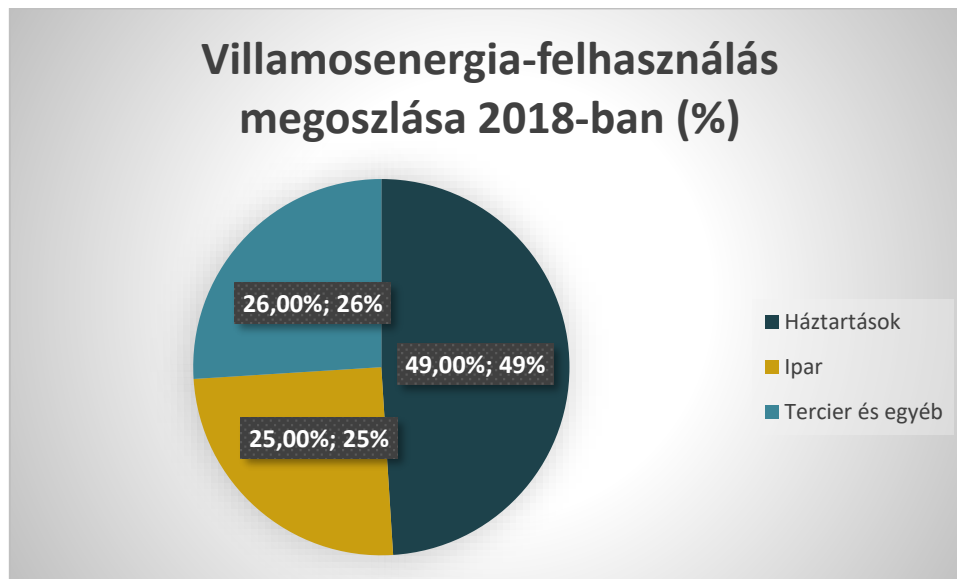
Villamosenergia-termelés

Az ország villamosenergia-termelésében a leginkább meghatározó szerepet a lignit adja, amelynek részaránya még mindig megközelíti az éves villamosenergia-termelés 50%-át, annak ellenére, hogy jelentősége és részaránya az utóbbi évtizedben folyamatosan csökkent. Második legjelentősebb forrás a vízenergia, amelynek részaránya az időjárási és hidrológiai körülmények miatt évről évre változó. A szén visszaszorulásával párhuzamosan a földgázból előállított villamos energia volumene folyamatosan nőtt és a harmadik legjelentősebb energiaforrássá vált. A vízenergián kívüli megújuló energiaforrások (szélenergia, napenergia, biomassza, biogáz) részaránya a legutóbbi években kezdett növekedésbe. A jelentős fosszilis termelés miatt a villamosenergia-termelés szén-dioxid intenzitása magas, meghaladja a 0,7 kg/kWh értéket. A villamos energia import-export tekintetében Észak-Macedónia nettó importőr ország, az utóbbi években az import részaránya mindig 24% fölött volt, de több évben meghaladta a 30%-ot is. Az import elsősorban Szerbia és Bulgária felől érkezett.

Villamosenergia-fogyasztás

Észak-Macedónia villamosenergia-fogyasztása 2010 és 2016 között átlagosan évi 3,7%-os ütemben csökkent, elsősorban az ipari szektor felhasználásának visszaesése miatt. A csökkenés kisebb ütemben 2017-2018 folyamán is folytatódott, ezt követően 2019-2020 folyamán kisebb növekedés következett be, de csak a háztartások villamosenergia-fogyasztása növekedett, minden más szegmensben további csökkenés mutatkozott. A szektorokat tekintve a legutóbbi adatok alapján a villamosenergia-fogyasztáson belül a háztartások részaránya volt a legmagasabb 49%-kal, a szolgáltatások, terciér és egyéb fogyasztás részaránya 26%, az ipar részaránya pedig 25% volt.

1. Ábra: Villamosenergia-felhasználás megoszlása 2018-ban (%)

Forrás: ERC

Erőművek

Az észak-macedón erőművek beépített kapacitása 2020 év végén 2103 MW volt. Az összes beépített kapacitásban a legnagyobb arányban a fosszilis tüzelőanyagra (lignit és tüzelőolaj) épülő hőerőművek vesznek részt (1034 MW), azonban a fosszilis erőműpark elavult, a blokkok egy része csak tartalékként szolgál vagy időszakosan üzemel. Második helyen a vízerőművek állnak (705 MW): a 8 nagy vízerőmű beépített kapacitása 557 MW volt, míg a 109 kisebb vízerőmű további 148 MW-ot adott a rendszerbe, az országban egyelőre nem működik szivattyús-tározós vízerőmű. Harmadik helyen a földgázra épülő kombinált villamosenergia- és távhőtermelő erőművek állnak (287 MW). A vízenergián kívüli megújuló energiaforrások (szélenergia, napenergia, biomassza, biogáz) összesen 77 MW-ot adtak a rendszerbe, ezen belül szerepelt egy 36,8 MW-os szélerőműpark és 31,5 MW naperőművi kapacitás.

Infrastruktúra és kereskedelem

Észak-Macedónia az öt szomszédos ország közül négyből rendelkezik villamosenergia-összeköttetéssel (Bulgária, Görögország, Koszovó, Szerbia). Albánia irányába a rendszerösszeköttetés jelenleg még építés alatt áll. A határkeresztező nagyfeszültségű vezetékek átviteli kapacitása eléri a belföldi bruttó beépített kapacitás mintegy 85%-át, ami jelentősen meghaladja a 15%-os uniós célt, és ez az Albániával való összeköttetés megvalósításával tovább növekedhet. A TSO MEPSO a 2122 km teljes nyomvonalhosszúságú és 14 saját állomásból álló átviteli hálózat tulajdonosa és üzemeltetője. Az átviteli hálózat 400 és 110 kV feszültségszinteken működik. Az elosztórendszer-üzemeltető (DSO) a 28985 km teljes útvonalhosszúságú elosztórendszer tulajdonosa és üzemeltetője.

A villamosenergia-átviteli rendszerirányító, a MEPSO, állami tulajdonban van, de független a szintén állami tulajdonú ESM közműholdingtól. Az országos elosztórendszer-üzemeltető (DSO) külföldi tulajdonban van, ezek a hálózatüzemeltető társaságok a tevékenységüket az EU szétválasztási (unbundling) szabályoknak megfelelően látják el. A szervezett villamosenergia-piac üzemeltetésére és a bolgár IBEX-hez való kapcsolódásra vonatkozó tervek megvalósulása egyelőre késedelmet szenved. A kiskereskedelmi piac liberalizált, az árak nem szabályozottak, kivéve az egyetemes szolgáltatást. A jelenlegi egyedüli egyetemes és végső menedékes, külföldi tulajdonban lévő szolgáltatót a 2024 végéig tartó öt évre jelölték ki. Lakossági fogyasztók és kisvállalkozók jogosultak egyetemes szolgáltatás keretében villamos energiát vásárolni, amennyiben nem választottak szolgáltatót a liberalizált piacon, vagy bizonyos körülmények miatt áramszolgáltató nélkül maradtak.

3. ÜZLETI LEHETŐSÉGEK A SZABÁLYOZÁSI ÉS SZAKPOLITIKAI KONTEXTUSBAN

Észak-Macedónia villamosenergia-szektora jelentős átalakulás alatt és előtt áll. A kormányzat pozitívan áll az energiaszektorba irányuló külföldi befektetésekhez, és elkötelezett a dekarbonizáció mellett. Az ország jelentős lépéseket tett az EU jogharmonizáció és a megújuló energia beruházások számára kedvező feltételek kialakítása, továbbá a regionális együttműködés területén. A Nyugat-Balkán országai közül elsőként fogadta el az EU előírások szerinti Nemzeti Energia- és Klímatervét.

Megújuló energiaforrások

Az üzleti lehetőségek egyik kiemelt területe a megújuló energia, ahol a kormányzat kifejezetten regionális vezető szerepre törekszik: itt elsősorban új nagy és kis vízerőművek, szél-, nap-, biogáz- és biomasszaerőművek tervezésére, építésére és üzemeltetésére keresnek partnereket. Az IRENA becslése 824 MW vízenergia, 1121 MW napenergia és 589 MW szélenergia telepíthető potenciállal számol 2030-ra, amelynek jelenleg mindössze kisebb részét használják ki a meglévő és tervezett projektek. A projektek egy kisebb része támogatott keretek között (kötelező átvétel vagy átvételi prémium), nagyobb része piaci alapon valósulhat meg, állami beruházások keretében, vagy a köz- és a magánszféra közötti partnerség modelljében (PPP), vagy ún. stratégiai beruházási projektek formájában. A dekarbonizációs és megújuló energia támogatási szakpolitika kiemelt szabályozási elemei a kötelező átvételi díjak, illetve az átvételi prémiumok. Előbbi csak a legfeljebb 50 MW beépített teljesítményű szél-erőművekre, a legfeljebb 10 MW vízerőművekre, továbbá kis biomassza és biogáz létesítményekre vonatkozik. A másik támogatási mechanizmus az átvételi prémium, a kedvezményezetteket a Gazdasági Minisztérium által lebonyolított tenderen választják ki, ez a támogatási forma elsősorban a naperőműveket célozza. A jelenlegi magas piaci árak jelentős

ösztönzést adhatnak elsősorban a nap- és szélenergia-erőművek tisztán piaci alapon történő megvalósításához is. A villamosenergia-rendszer rugalmassága érdekében termelési oldalról számolnak kis biomassza és biogáz projektek megvalósításával is. A további fejlesztések és projektek során magyar vállalatok számára is kedvező részvételi lehetőségek adódhatnak.

Észak-Macedónia a háztartási méretű napelemes kiserőművek telepítését is szeretné felgyorsítani. 2022-ig ilyen erőművek alig csatlakoztak a hálózathoz, mivel kifejezetten kedvezőtlen szabályok voltak érvényben a hálózati csatlakozás és a hálózatra betáplált villamos energia elszámolása kapcsán. A 2022-ben elfogadott szabálykönyv-módosítások kedvezőbb feltételeket teremtettek: háztartások esetében 4 helyett 6 kW-os, kkv-k és ipari fogyasztók esetében 20 helyett 40 kW-os PV rendszerek is csatlakozhatnak a hálózatra, illetve háztartások esetében lehetővé vált, hogy szerződjenek az egyetemes szolgáltatóval a megtermelt és fel nem használt villamos energia átvételére. Jelenleg előkészítés alatt áll egy olyan új szabályozás is, amely a tetőre szerelt és a kihasználatlan mezőgazdasági földeken megvalósítandó PV rendszerek esetében megkönnyítené és felgyorsítaná az engedélyezési folyamatokat. A háztartási méretű kiserőművek iránt jelentősen megnövekedett a fogyasztói érdeklődés, különösen az ipari szektorban a megnövekedett villamosenergia-áraknak köszönhetően, így az ezekhez szükséges eszközök nagykereskedelme, napelemes rendszerek kivitelezése kapcsán is adódhatnak üzleti lehetőségek magyar vállalatok számára. Komoly potenciál van a hőszivattyúk terén is, amelyek elterjedése jelenleg alacsony, pedig az ország nagy részén az egyik legoptimálisabb fűtési módszer lehetne és kiválthatná a széles körben elterjedt, de alacsony hatékonyságú és energiapazarló háztartási villanyfűtési rendszereket.

Hálózatfejlesztés

A termelési infrastruktúrán túl a villamosenergia-hálózatok modernizációja és fejlesztése is napirenden van. Az átviteli hálózatot és a határkeresztező vezetéseket illetően a legfontosabb projekt az Albánia és Észak-Macedónia közötti összeköttetés, valamint Észak-Macedónia területén a kiegészítő átviteli hálózati infrastruktúra építése, amely jelenleg folyamatban van. Emellett napirenden van az Észak-Macedónia és Görögország közötti összeköttetések fejlesztése is. A megújulóenergia-termelés gyors növekedésének előfeltétele az átviteli és elosztóhálózat felkészítése a decentralizált és nagymértékben időjárásfüggő termelési struktúra jelentette kihívásokra. A TSO MEPSO 2040-ig szóló hosszú távú beruházási terve, illetve a Nemzeti Energia- és Klímaterv is jelentős beruházási igényeket és intézkedéseket fogalmaz meg a hálózatfejlesztések, a hálózati veszteségek csökkentése és a RES integráció kapcsán. További fejlesztések szükségesek a villamosenergia-szolgáltatás minőségének javítására is, így számos területen adódhatnak üzleti lehetőségek magyar vállalatok számára.

Ellátásbiztonság, erőműfejlesztés

Az ország egyik legjelentősebb kihívása az előregedő szén-erőművek miatt kieső kapacitások pótlása, az ellátásbiztonság erősítése és az importfüggőség csökkentése. A lignitalapú villamosenergia-termelés leállításának jelenleg aktuális céldátuma 2030, de már a REK Bitola erőmű 2030-ig való működtetéséhez is új bányanya nyitása vagy import szükséges a jelenlegi belföldi lignitforrások kimerülése miatt. A jelenlegi energiakrízis fényében nem zárható ki, hogy 2030-on túl is működtethetik az erőművet, de ahhoz komoly modernizáció szükséges. A fő irány azonban egy földgáztüzelésre és megújuló energiaforrásokra épülő energiamix kialakítása. A földgáztüzelés kapcsán tervben van belföldi földgáztüzelésű erőművek építése, illetve az ország részt vesz a görögországi Alexandroupolis-ban építendő LNG terminálban és földgáztüzelésű erőműprojektben, importálva az ott érkező földgázt és megtermelt villamos energiát is. A fenti földgázprojektek érdekében folyamatban van az országos földgázszállítási és -elosztói infrastruktúra kiépítésének befejezése. A megújuló energiaforrások kétségtelenül a legfontosabb szerepet fogják játszani a termelési kapacitások növelésében. A megújuló energiaforrások részaránya a beépített villamosenergia-termelési kapacitáson belül a legzöldebb forgatókönyv megvalósulása alapján 2030-ban elérheti akár a 85%-ot is, a kormányzat ezen belül elsősorban a nap- és szélenergia gyors felfutásával számol.

Villamosenergia-kereskedelem, tárolás és e-mobilitás

Az országban még nem működik szervezett energiapiac, így ennek kialakításában, informatikai és pénzügyi háttérnek megalapozásában szerepet játszhatnak magyar vállalatok is, különös tekintettel a magyar szervezett piac referenciaértékére a régióban és azon belül Észak-Macedóniában. A villamosenergia-rendszer rugalmasságát növelhetik keresletoldalról az akkumulátoros tárolóprojektek, amelyek még nem működnek az országban, és általánosságban komoly lehetőségek rejlenek a termelési és hálózati rugalmasság, a kiegyenlítő energia és a tartalékkapacitások kiépítése terén. Az országban ezen kívül eddig nem jelentős az e-mobilitás elterjedtsége, a nyilvánosan elérhető töltőpontok száma elhanyagolható, miközben a stratégiák számolnak a közlekedési szektor elektrifikációjával.

4. LEGFŐBB PIACI KOCKÁZATOK

Észak-Macedónia adósságbesorolása a legfőbb hitelminősítők esetében még éppen a befektetésre nem ajánlott kategóriába tartozik, így a nyugat-balkáni régióból az egyik legkedvezőbb értékeléssel bír. Egyfajta energetikai országgockázatként értelmezhető az állami szerepvállalás és tulajdon felülreprezentáltsága a szektorban, különös tekintettel a villamosenergia-termelésre, amelynek további erősítésére is vannak elképzelései a kormányzatnak. A nagy megújuló energia projektek (szél-, nap- és vízenergia) esetében a kapacitás-fejlesztéseket állami beruházások keretében (az ESM állami tulajdonú

közművállalaton keresztül), vagy a köz- és a magánszféra közötti partnerség modelljében (PPP, pl. a beruházások állami földterületeken történjenek) vagy a stratégiai beruházási projektekről szóló törvény alapján közzétett felhívások keretében valósítanak meg. Komoly országspecifikus kockázat Észak-Macedónia esetében a jelentős nettó villamosenergia-importóri pozíció. Az ország már 2021 végén kénytelen volt krízishelyzetet kihirdetni és az ellátásbiztonság fenntartása érdekében intézkedéseket hozni a belföldi termelés és az import rendelkezésre állásának problémái miatt. Az azóta eltelt időszakban az energiahordozó- és villamosenergia-árak jelentős megemelkedése miatt az import egyre több pénzügyi forrást emészt fel, csökkenti az állami tulajdonú vállalatok likviditását és elszívhatja a forrásokat a termelőkapacitásokba és hálózatfejlesztésekbe történő beruházások elől. Ez eredményezheti a szükséges beruházási döntések csúszását és elhalasztását, amely lelassíthatja az ország dekarbonizációs célkitűzéseinek elérését a széntüzelés kivezetésére, illetve egy földgáztüzelésre és megújuló energiaforrásokra épülő energiamix kialakítására vonatkozóan.

5. KIEMELT ÁLLAMI ÉS PIACI STAKEHOLDEREK A VILLAMOSENERGIA-SZEKTORBAN

Észak-Macedónia kormányzatán belül jelenleg a Gazdasági Minisztérium felel az energiapolitikáért. Az Energiaszabályozási Bizottság (ERC) az energetikai és közműszolgáltatások piacainak szabályozó hatósága. Az ERC engedélyezési, felügyeleti, árszabályozási, ár- és díjelőkészítői, fogyasztóvédelmi feladatokat lát el a villamosenergia-ellátás területén hasonlóan, mint EU-s társai. Az energiasztisztikai feladatokat az Állami Statisztikai Hivatal látja el. Az állami tulajdonú ESM közműholding adja a belföldi villamosenergia-termelés csaknem 90%-át, hozzá tartoznak a fosszilis nagyerőművek a lignitbányákkal együtt és a nagy vízerőművek is, de rendelkezik nap- és szélerőművel, továbbá földgáztüzelésű erőművel is. A villamosenergia-átviteli rendszerirányító, a MEPSO, állami tulajdonban van, de független az ESM holdingtól. Az észak-macedón villamosenergia-szektorban fontos szerepet tölt be az osztrák EVN csoport, egyebek mellett hozzá tartozik az országos elosztórendszer-üzemeltető (DSO) társaság (Elektrodistribucija), és az egyetemes és végső menedékes szolgáltató (EVN Home) is.

Szervezet	Terület	Elérhetőség
Ministry of Economy	Energiapiaci szakpolitika	www.economy.gov.mk
Energy and Water Services Regulatory Commission	Energiahivatal	www.erc.org.mk
ESM	Állami tulajdonú holding	www.esm.com.mk
MEPSO	Átviteli rendszerirányító	www.mepso.com.mk
Elektrodistribucija	Villamosenergia-elosztó	www.elektrodistribucija.mk
EVN Home	Egyetemes szolgáltató	www.evnonline.mk